

Kluczowe dane o edukacji 2012

Zmiany w europejskich systemach edukacji w ostatniej dekadzie

Kluczowe dane o edukacji 2012 to flagowa publikacja sieci Eurydice przedstawiająca najważniejsze zmiany w europejskich systemach edukacji w ostatniej dekadzie. Raport łączy dane statystyczne oraz jakościowe i przedstawia organizację, zarządzanie i funkcjonowanie 37 europejskich systemów edukacji, obejmujących placówki od przedszkoli po instytucje szkolnictwa wyższego.

Publikacja nawiązuje do wielu priorytetowych dziedzin współpracy europejskiej w obszarze edukacji i szkoleń (ET 2020) oraz szerokiej strategii europejskiej na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu w zbliżającej się dekadzie (EU 2020). Raport prezentuje 95 wskaźników dotyczących ośmiu szeroko rozumianych zagadnień: demografii, struktur szkolnictwa, uczniów/studentów, zasobów finansowych i materialnych, nauczycieli i kadry kierowniczej, procesów edukacyjnych, poziomów kwalifikacji oraz procesu wchodzenia na rynek pracy.

W porównaniu z poprzednim wydaniem „Kluczowych danych o edukacji w Europie”, a było ich dotychczas siedem, *Kluczowe dane o edukacji 2012* prezentuje dane w dłuższym okresie czasu, ułatwiając obserwację pewnych trendów i zmian wpływających na poszczególne elementy systemów edukacji, oraz pozwala na przeanalizowanie sytuacji bieżącej w świetle danych z lat poprzednich.

Kluczowe dane o edukacji 2012 to publikacja przygotowana we współpracy z Eurostatem i oparta na danych zebranych przez krajowe biura Eurydice, Eurostat oraz danych pochodzących z międzynarodowych badań PISA 2009. Poniżej przedstawiamy najważniejsze wnioski z raportu.

Co to jest Eurydice?

Sieć Eurydice dostarcza informacji i analiz europejskich systemów edukacji i krajowych polityk edukacyjnych. Od roku 2011 składa się z 37 biur krajowych w 33 krajach uczestniczących w programie „Uczenie się przez całe życie” (kraje członkowskie UE, EOG oraz Chorwacja i Turcja) i jest koordynowana oraz zarządzana przez Agencję Wykonawczą do spraw Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego (EACEA) w Brukseli, która przygotowuje publikacje porównawcze i bazy danych.

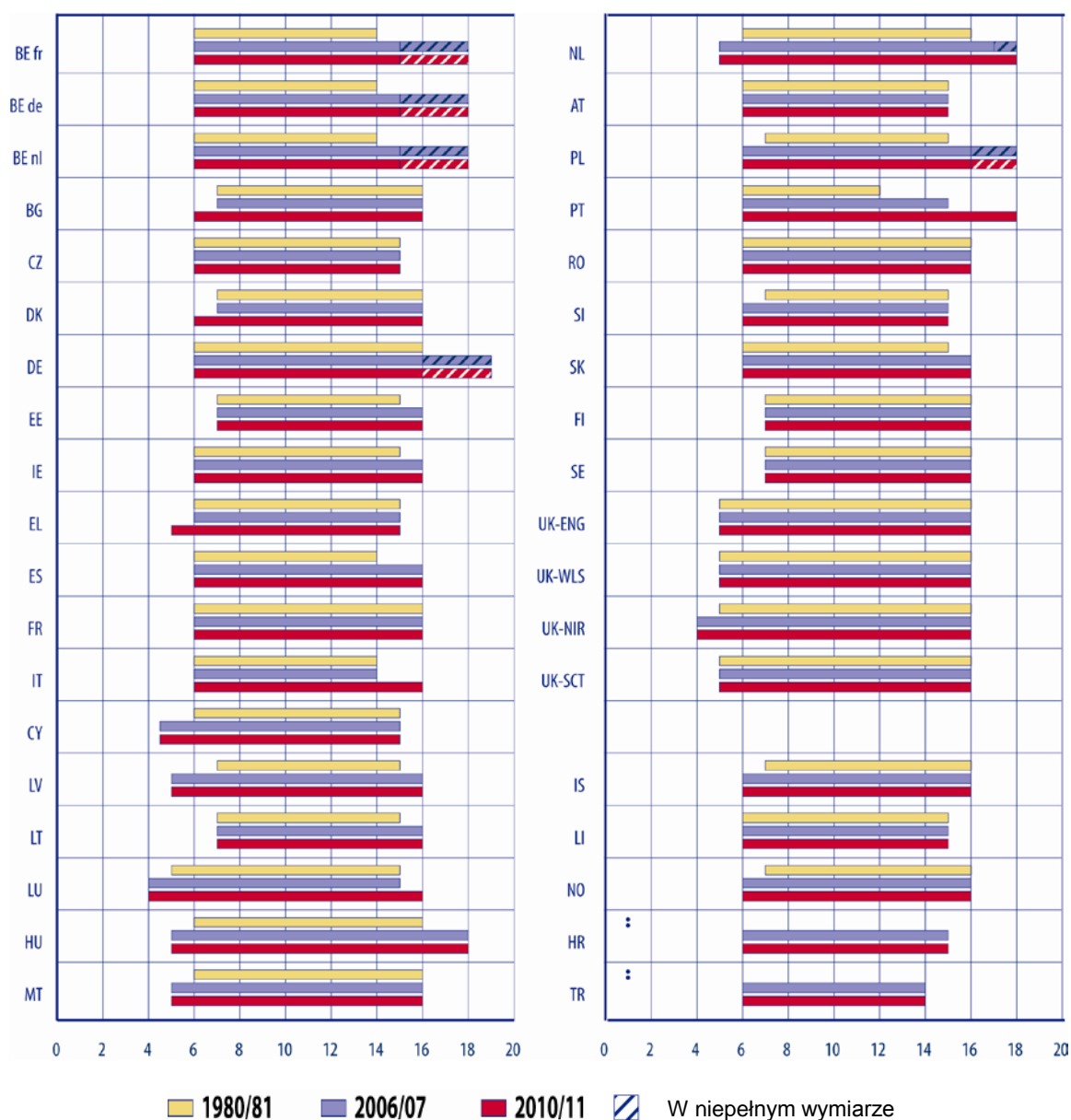

WYDŁUŻENIE CZASU TRWANIA OBOWIĄZKOWEJ NAUKI

We wszystkich europejskich systemach edukacji obserwuje się wyraźną tendencję do wydłużania czasu trwania obowiązkowego szkolnego. Tendencja ta łączy się z dążeniem do ograniczenia zjawiska wczesnego kończenia nauki oraz, w niektórych systemach, z zapewnieniem warunków do uzyskania świadectwa ukończenia kształcenia obowiązkowego dla wszystkich uczniów. W dziesięciu krajach kształcenie obowiązkowe rozpoczyna się rok wcześniej (a w przypadku Łotwy – dwa lata). Natomiast w trzynastu krajach, w wyniku reform, wiek zakończenia obowiązkowego kształcenia w pełnym wymiarze podniesiono o rok lub dwa lata, a w przypadku Portugalii – o trzy lata. W roku 2009 niemal 90% 17-letnich Europejczyków nadal uczęszczało do szkół.

Obok zjawiska wydłużenia obowiązku szkolnego obserwuje się trend polegający na tym, że dzieci rozpoczynają naukę w placówkach oświatowych w coraz młodszym wieku. W latach 2000-2009, przeciętny odsetek dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do przedszkoli lub szkół wzrósł o od 6,3 do 15,3 punktów procentowych, osiągając wartość od 77 do 94% w roku 2009. Odsetek trzylatków korzystających z edukacji przedszkolnej był najwyższy w Belgii, Danii, Hiszpanii, Francji i Islandii (dane z r. 2009).

Czas trwania kształcenia obowiązkowego w Europie, 1980/81-2010/11

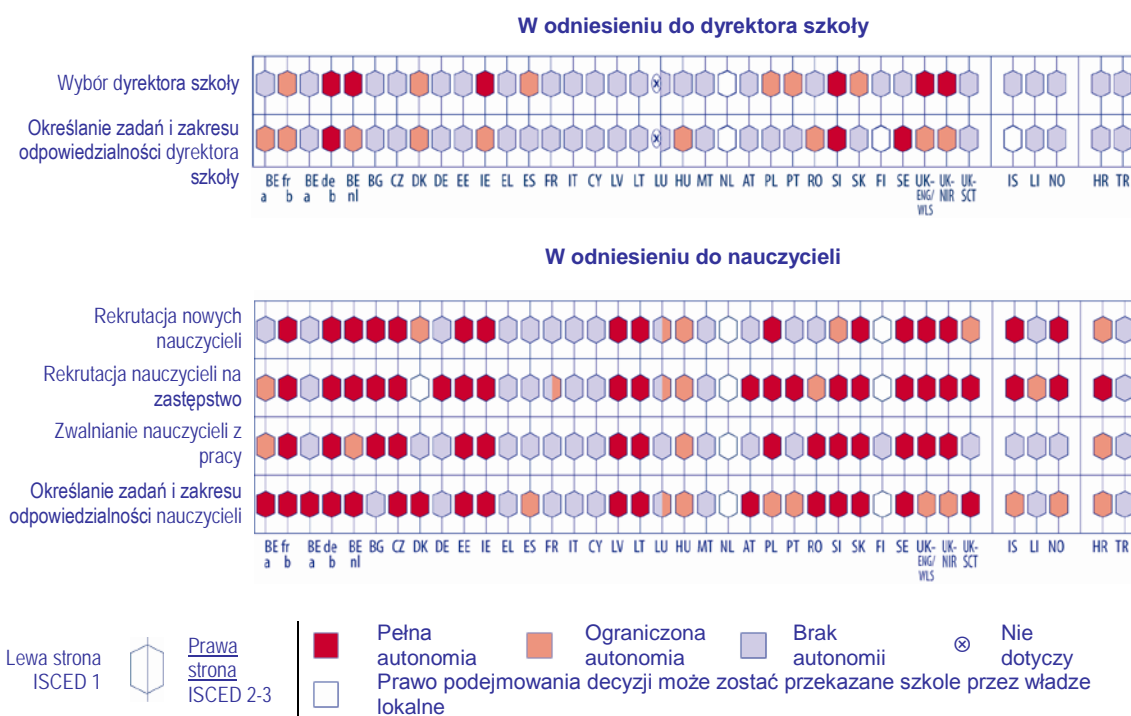
Źródło: Eurydice.

WIĘCEJ AUTONOMII DLA SZKÓŁ I UCZELNI

Autonomia szkoły wyraźnie wzrosła w ostatniej dekadzie, ale nie we wszystkich obszarach była jednakowo chętnie przyznawana. Na przykład decyzje z zakresu zarządzania kadłą nauczycielską są zwykle podejmowane na poziomie szkoły, ale te odnoszące się do stanowiska dyrektora szkoły są podejmowane przez władze wyższego szczebla. Wspólna, obowiązkowa podstawa programowa jest formułowana we wszystkich krajach na poziomie centralnym.

Jednakże szkoły mają znacznie więcej swobody w podejmowaniu decyzji takich jak wybór metod dydaktycznych i podręczników, podział uczniów na grupy czy organizowanie wewnętrznego oceniania uczniów. Sami nauczyciele mają większą autonomię w odniesieniu do wyboru metod nauczania, wyznaczania wewnętrznych reguł oceniania oraz wyboru podręczników niż w kwestii podziału uczniów na grupy.

Zakres autonomii szkoły w zarządzaniu kadłą - szkolnictwo podstawowe i średnie I i II stopnia (ISCED 1-3), 2010/11

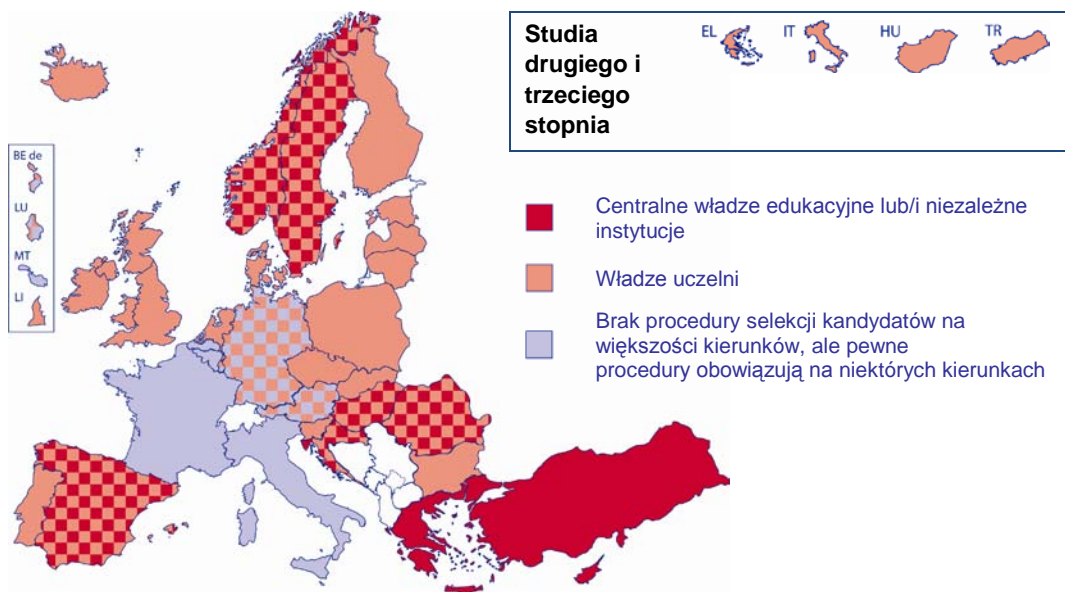

Źródło: Eurydice.

Coraz szersza autonomia instytucji jest także obserwowana w obszarze zarządzania kadłą akademicką w szkolnictwie wyższym. Na przykład instytucje szkolnictwa wyższego są obecnie niemal w pełni odpowiedzialne za ocenianie i awans kadry akademickiej.

Centralne i regionalne władze edukacyjne są współodpowiedzialne, wraz z uczelniami, za określanie liczby miejsc dla studentów. W wielu krajach uczelnie same organizują nabór kandydatów na studia.

Poziom odpowiedzialności za rekrutację kandydatów na studia pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia, 2010/11

Źródło: Eurydice.

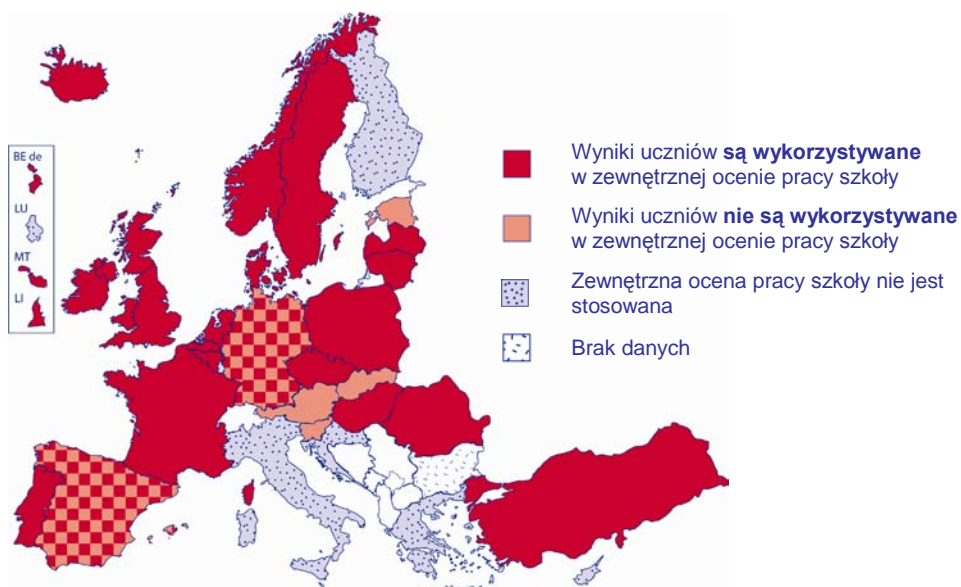
WZRASTA ROLA ZAPEWNIANIA JAKOŚCI W EDUKACJI SZKOLNEJ

Jakość edukacji stanowi obecnie jeden z głównych priorytetów w Europie i jest coraz częściej oceniana w odniesieniu do wszystkich poziomów – nauczyciela, szkoły czy też całego systemu edukacji. W wielu krajach szkoły są oceniane przez instytucje zewnętrzne, przeważnie przez inspektoraty, a oceny wewnętrznej dokonują pracownicy szkoły lub, niekiedy, inni członkowie społeczności szkolnej. W większości krajów zewnętrzna ocena szkoły skupia się na wynikach pracy uczniów uzyskanych podczas oceny wewnętrznej (dokonywanej przez nauczycieli) lub zewnętrznej (w formie egzaminów zewnętrznych).

W kilku krajach wprowadzono lub wzmocniono indywidualną ocenę nauczycieli (Belgia [Wspólnota Flamandzka], Portugalia, Słowenia i Liechtenstein).

Większość krajów wykorzystuje wyniki egzaminów zewnętrznych wraz z wnioskami z oceny pracy szkoły w celu monitorowania funkcjonowania systemu edukacji. Ponad połowa krajów organizuje ogólnokrajowe egzaminowanie uczniów w tym właśnie celu.

Wykorzystanie wyników uczniów w zewnętrznej ocenie pracy szkoły - szkoły podstawowe i ogólnokształcące szkoły średnie (I i II stopnia) (ISCED 1-3), 2010/11

Źródło: Eurydice.

POMIMO ROSNĄCEGO WSPARCIA DLA NAUCZYCIELI ZAWÓD NADAL NIE JEST ATRAKCYJNY

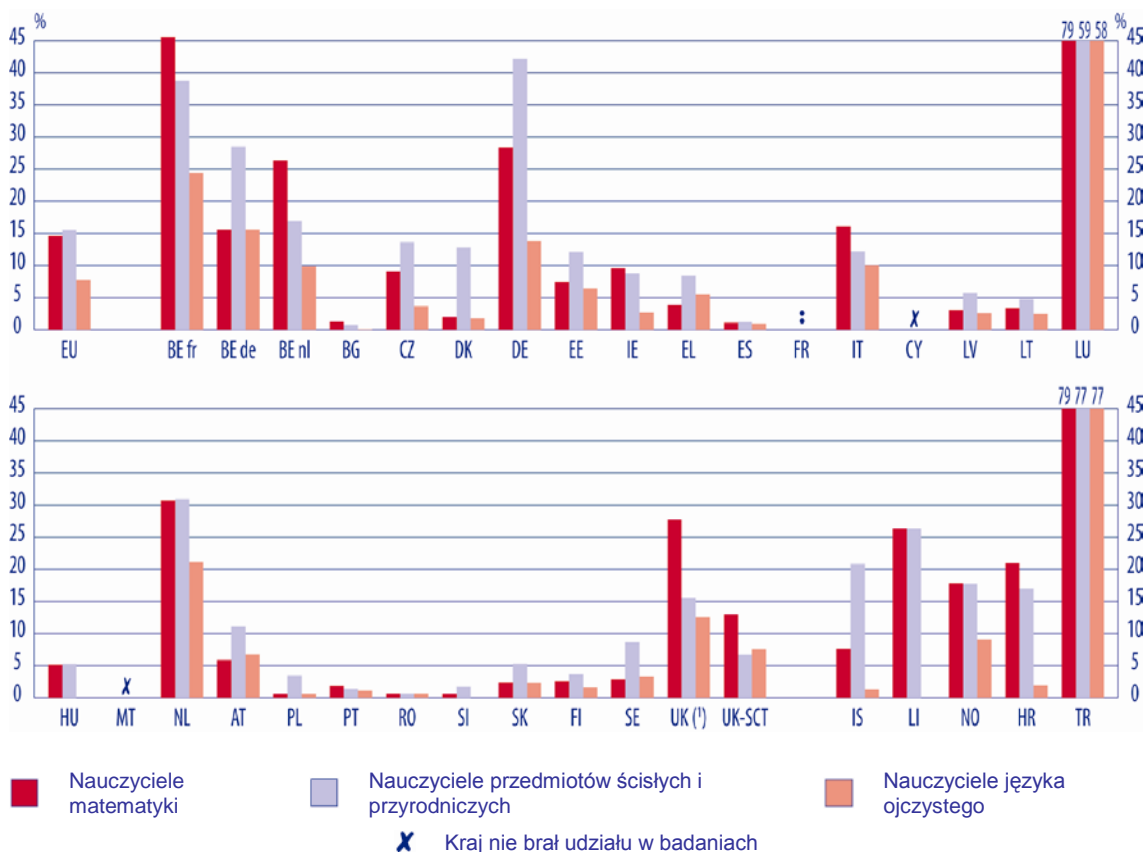
Wsparcie dla nauczycieli rozpoczynających pracę w zawodzie jest w ostatnich latach coraz częstszym zjawiskiem. Podczas gdy w roku szkolnym 2002/03 jedynie 14 krajów oferowało formalne, regulowane przepisami prawnymi wsparcie, w 2010/11, 21 krajów potwierdziło istnienie krajowych zaleceń dotyczących wsparcia dla młodych nauczycieli, np. mentoringu, poradnictwa dotyczącego oceny ucznia i obserwacji pracy w klasie. Równoległe coraz większą wagę przywiązuje się do doskonalenia zawodowego nauczycieli (CPD). Podczas gdy w roku szkolnym 2002/03 w mniej więcej połowie krajów nauczyciele mieli prawo do dobrowolnego udziału w procesie doskonalenia zawodowego, to obecnie udział ten jest już obowiązkowy w 26 krajach (regionach).

Zarobki nauczycieli wzrosły w Europie w ostatniej dekadzie – w niektórych przypadkach nawet o ponad 40%. Jednakże wzrost zarobków nie zawsze był w stanie zrekompensować nauczycielom wzrost kosztów utrzymania i nie we wszystkich przypadkach umożliwił utrzymanie dotychczasowego poziomu życia.

I podobnie, mimo że ogólny wymiar czasu pracy nauczyciela nie uległ zmianie, jego aktywność i obciążenie obowiązkami wyraźnie wzrosły w ostatnich latach.

Tendencje te łączą się z wyraźnym spadkiem liczby absolwentów kończących studia na kierunkach pedagogicznych. Spadek ten może w najbliższej przyszłości prowadzić do niedoborów kadry nauczycielskiej, szczególnie w tych krajach (a jest ich wiele), w których większość nauczycieli jest w wieku przedemerytalnym. Warto dodać, że chociaż wiek emerytalny został podniesiony w około jednej trzeciej krajów europejskich, to większość nauczycieli przechodzi na emeryturę tak szybko, jak tylko jest to możliwe. W rzeczywistości już w roku 2009 odnotowano duże braki kadry nauczycielskiej przygotowanej do nauczania najważniejszych przedmiotów.

Odsetek piętnastolatków uczęszczających do szkół, które doświadczyły braku wykwalifikowanych nauczycieli, 2009

Źródło: OECD, PISA 2009.

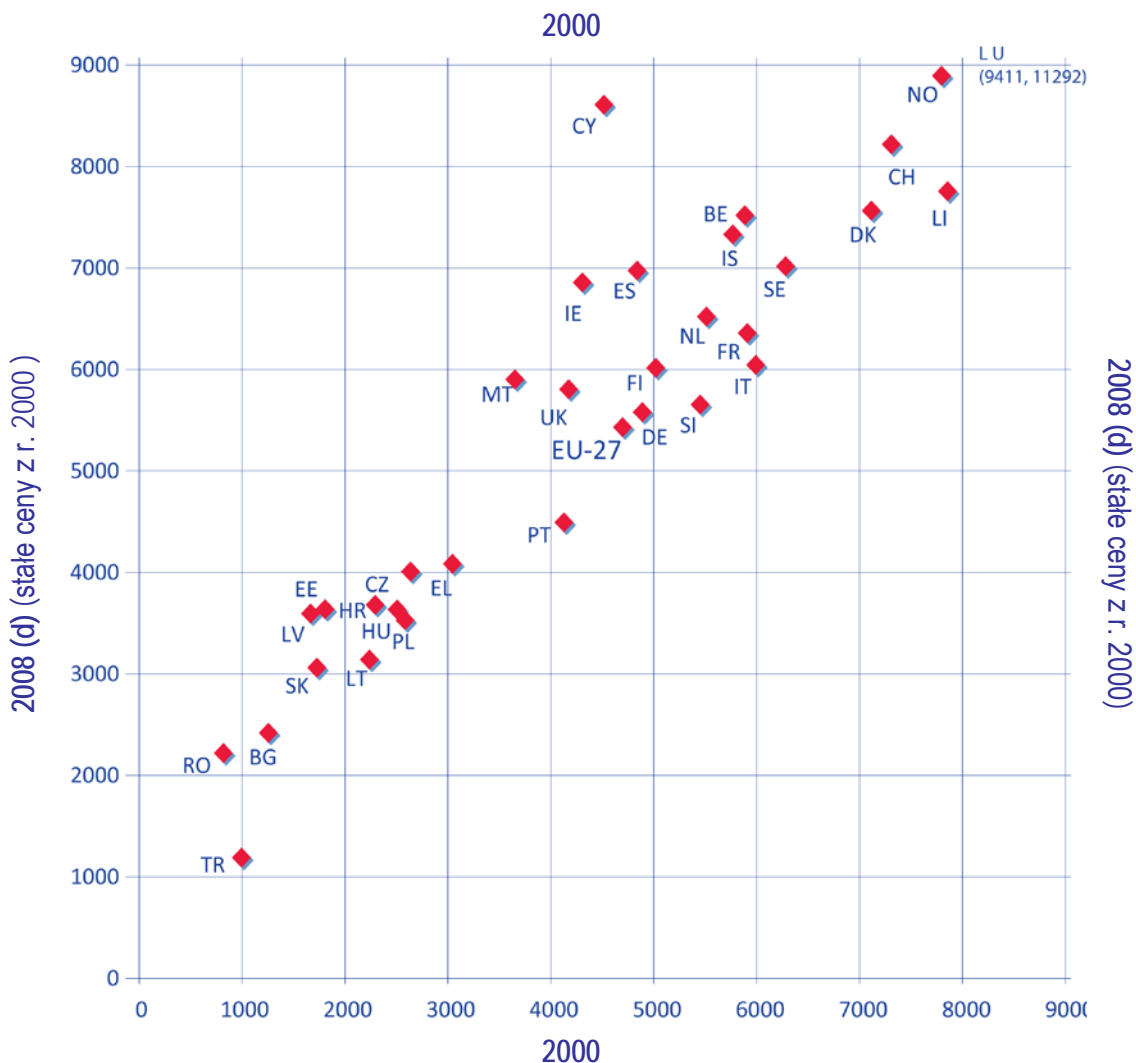
FINANSOWANIE EDUKACJI – WAŻNE WYZWANIE W CZASACH KRYZYSU

W ostatniej dekadzie w większości krajów inwestycje w obszarze edukacji pozostawały na tym samym poziomie aż do roku 2008, czyli do chwili rozpoczęcia kryzysu ekonomicznego. W odpowiedzi na kryzys rządy niektórych krajów podjęły działania mające na celu utrzymanie dotychczasowego poziomu finansowania, starając się utrzymać sprawne funkcjonowanie systemu edukacji oraz ochronić efekty reform wprowadzonych w ostatniej dekadzie. Nieobowiązkowa edukacja przedszkolna jest coraz częściej zapewniana w formie bezpłatnej. Ułatwia to dostęp do tego typu kształcenia dla wszystkich dzieci, szczególnie dla tych z rodzin o niskich dochodach. Ponadto w wielu krajach opłaty za tę edukację dostosowuje się do dochodów rodziny i innych, społecznie wrażliwych, kryteriów. Wszystkie te działania zaowocowały wyraźnym wzrostem odsetka dzieci korzystających z tego typu edukacji.

Podczas gdy w latach 2001-2008 ogólne wydatki na edukację pozostawały w UE na niezmiennym poziomie, jako pozytywną tendencję zaobserwowano wzrost przeciętnych wydatków na jednego ucznia.

W ostatniej dekadzie coraz więcej krajów wprowadzało stopniowo różne typy opłat dla studentów w szkolnictwie wyższym. Jednocześnie starano się złagodzić skutki tych zmian wprowadzając celową pomoc socjalną dla niektórych studentów, mającą na celu złagodzić skutki wprowadzenia obowiązkowego czesnego (lub opłat administracyjnych) dla wszystkich. Stypendia i pożyczki dla studentów szkół wyższych stanowią ważny element publicznych wydatków na edukację i stanowią ponad 16,7% tych wydatków.

Trendy w rocznych wydatkach na publiczne instytucje edukacyjne (ISCED 0 to 6)
w przeliczeniu na ucznia/studenta, w PPS EUR (w tysiącach), rok 2000 i 2008 (stałe ceny)

Źródło: Eurostat, UOE oraz statystyki krajowe (dane z czerwca 2011 r.).

ABSOLWENCI STUDIÓW WYŻSZYCH ZNAJDUJĄ ZATRUDNIENIE DWA RAZY SZYBCIEJ NIŻ OSOBY Z NIŻSZYMI KWALIFIKACJAMI

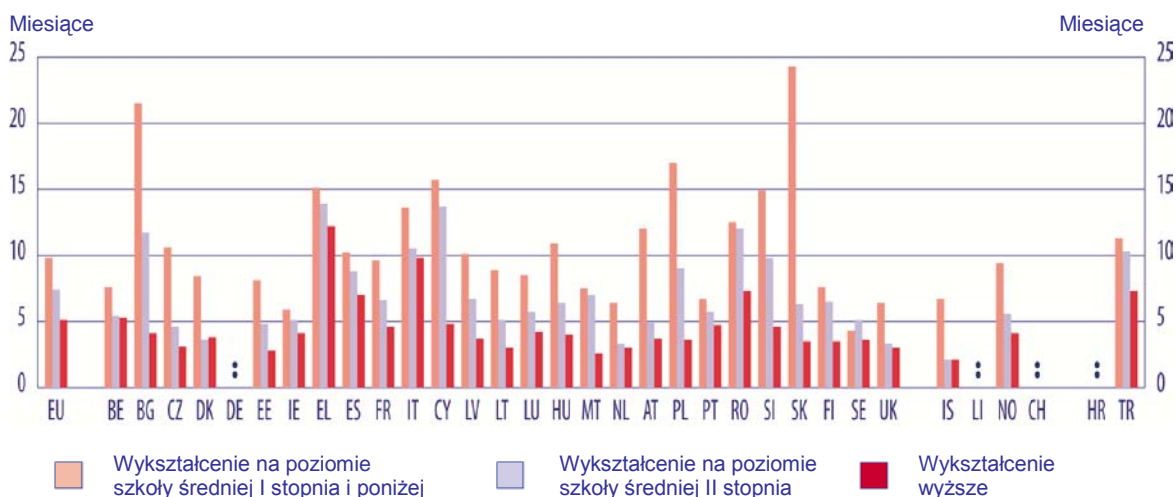
W roku 2010 w Europie 79 % młodych ludzi w wieku 20-24 lata ukończyło z sukcesem kształcenie w szkołach średnich II stopnia, tym samym potwierdzając ogólnoeuropejski trend – odsetek ten wzrastał stopniowo od roku 2000. Również odsetek osób z wyższym wykształceniem wzrósł we wszystkich grupach wiekowych od roku 2000, mimo że nadal obserwuje się pewien brak równowagi, jeśli chodzi o liczbę studentów różnych kierunków studiów. Na takich kierunkach jak nauki ścisłe i przyrodnicze, matematyka oraz informatyka, a także na przykład pedagogika, odsetek absolwentów wyraźnie się obniżył.

Absolwenci szkół wyższych wchodzą na rynek pracy dwa razy szybciej niż osoby z niższymi kwalifikacjami. Absolwent uczelni poszukuje pracy przeciętnie ok. 5 miesięcy, natomiast niemal 10 (9,8) miesięcy poświęca na to osoba o niższych kwalifikacjach.

W 2009 r. przeciętny czas poszukiwania pierwszej pracy wynosił w Unii Europejskiej około 6,5 miesiąca, niezależnie od kwalifikacji.

W sytuacji ogólnego wzrostu liczby osób z wykształceniem wyższym, rośnie odsetek osób mających zbyt wysokie kwalifikacje w stosunku do podejmowanej pracy. W rzeczywistości ponad jedna piąta absolwentów uczelni pracuje na stanowiskach wymagających kwalifikacji niższych niż te, którymi się legitymują, a odsetek ten zwiększył się od roku 2000. Ponadto absolwentki są nadal w większym stopniu zagrożone bezrobociem niż absolwenci, mimo że kobiety przeważają pośród absolwentów niemal wszystkich kierunków kształcenia i pomimo faktu, że trudności, jakie napotykały kobiety w poszukiwaniu pracy, uległy od 2000 r zasadniczemu złagodzeniu.

**Przeciętny okres poszukiwania pierwszej pracy
według poziomu wykształcenia, 2009**

Źródło: Eurostat, Labour Force Survey-ad-hoc module (Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności) (dane z czerwca 2011 r.)

Tekst raportu

Key Data on Education in Europe 2012

(Kluczowe dane o edukacji w Europie 2012)

W językach angielskim, francuskim i niemieckim jest dostępny:

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/key_data_en.php

Wersję drukowaną raportu w języku angielskim można zamawiać w:

Krajowe Biuro Eurydice
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji
ul. Mokotowska 43
00-551 Warszawa
Tel. 022 46 31 370
e-mail: eurydice@frse.org.pl